

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de erroribus Pelagianorum, de Gratia, de
Iustificatione & Merito, de Virtutibus Theologicis, & quatuor Cardinalibus,
ac de ineffabili mysterio Incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. IV. Vtrum retributio meritorum in Deo sit actus propriæ & strictæ
justitiæ, & quænam illa sit, commutativa, vel distributiva?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77342](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77342)

ARTICVLVS IV.

*Primum retributio meritorum in Deo sit
actus propriae & strictae iustitiae, &
quoniam illa sit, commutativa, vel di-
tributiva?*

77. **T**itulus supponit plures dari species strictae & rigorosae iustitiae: nempe iustitiam legalem, quae respicit bonitatem commune, & aequalitatem non exhibendam alicui personae particulari, sed reipublicae, distributivam, quae pertinet ad superiorem distribuentem bona communia personis particularibus; & commutativam, quae respicit aequalitatem rei ad rem inter personas privatas, v. g. aequalitatem quae debet servari in emptione & venditione, in conductione & conventionione, & sic de alijs contractibus. Supponit etiam, praeter species illas strictae & rigorosae iustitiae, dari plures species iustitiae largae & improprie sumptae, quae partes potentiales iustitiae appellari solent, quia imitantur quidem & emulantur rationem iustitiae, ab ea tamen deficiunt, vel quia non possunt reddere aequale, vel quia non habent debitum rigorosum & legale, sed morale tantum, quod attenditur secundum honestatem quandam & decentiam, non vero secundum legis obligationem. Ad hoc genus iustitiae pertinent virtutes quae sunt ad alterum, v. g. religio, quae respicit cultum Dei; observantia, quae respicit superiores; pietas, quae respicit parentes; gratitudo, quae respicit benefactores; & intendit recompensationem exhibere pro collatis beneficijs; & fidelitas, quae intendit servare fidem in verbis, & adimplere promissa. His praemissis.

78. **D**ifficultas est & controversia inter Theologos, a qua ex illis speciebus iustitiae procedat retributio meritorum in Deo, an a iustitia commutativa, vel distributiva, quae sunt species strictae & rigorosae iustitiae, vel a gratitudine aut fidelitate, quae sunt species iustitiae improprie & largae sumptae, seu partes potentiales iustitiae.

Prima sententia tenet praemium non reddi meritis a Deo ex stricta iustitia, commutativa, vel distributiva, sed solum ex fidelitate, vel gratitudine. Ita Vazquez hic disp. 215. cap. 1. & sequentibus, Lorca disp. 44. & Aravius art. 1. huius quaest. concl. 3. num. 6. Secunda, quam docet Suarez in opusculo de iustitia, & lib. 12. de gratia cap. 10. asserit illud reddi ex iustitia commutativa, quam dicit esse formaliter in Deo, seclusis imperfectionibus. Tertia, quae mediat inter utramque, & quae in Schola Angelica communis est, fatetur retributionem meritorum in Deo esse quidem actum propriae & strictae iustitiae, non tamen commutativae, sed solum distributivae, habentis modum aliquem seu similitudinem commutativae iustitiae. Unde sit

S. I.

Rejicitur prima sententia.

79. **D**ico primo, redditionem praemij pro meritis in Deo esse actum iustitiae, non vero gratitudinis, aut fidelitatis. Probatur primo ex illo 1. ad Timoth. 4. *Reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi*

A Dominus in illa die iustus iudex: quod enim datur per modum praemij & coronae, & a Deo ut iusto iudice, datur ex iustitia, non vero ex gratitudine, aut fidelitate. Unde D. Thomas ibidem lect. 2. inquit. *Corona iustitiae dicitur, quam Deus ex sua iustitia reddit.* Et S. Augustinus tract. 3. in Joan. verba illa Apostoli expendens: *Jam debitum flagitat* (inquit) *jam debitum exigit: ut ante susciperet gratiam, misericordem patrem opus habebat; ut praemium gratiae, iustum iudicem.*

Confirmatur ex Apostolo ad Hebraeos 6. dicente: *Non est iniustus Deus, ut obliviscatur operis vestri: si enim ex sola fidelitate Deus mercedem bonis operibus debitam retribueret, Apostolus non diceret, Non est iniustus Deus ut obliviscatur operis vestri*, sed diceret, non est infidelis, ut sui verbi, vel suae promissionis obliviscatur: Ergo non ex fidelitate, sed ex iustitia, Deus reddit praemium meritis nostris. Unde Augustinus de natura & gratia cap. 2. ait: *Non est iniustus Deus, ut iustos fraudet mercede iustitiae.*

Confirmatur amplius ex Tridentino sess. 6. cap. 16. ubi eadem promissiones divinas, factas operibus iustorum, retulisset ex sacra Scriptura, subdit: *Aequo ideo bene operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus, proponenda est vita aeterna, & tanquam gratia filijs Dei per Christum Jesum misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda: haec enim est illa corona iustitiae, quam post suum certamen & cursum repositam sibi esse dicebat Apostolus, a iusto iudice sibi reddendam.* Ubi Concilium duos titulos, & rationes distinguit sperandi beatitudinem, scilicet ut haereditatem filiorum, & ut coronam iustitiae; & juxta illos, duas etiam videtur promissiones docere; una est qua promittitur ut gratia, id est ut haereditas gratiae debita, juxta illud: *si filij, & haeredes*; alia qua promittitur ut merces, seu ut corona iustitiae: Ergo sentit Concilium, ex posteriori promissione, quae est sub conditione operum, majus iustitiae debitum, quam ex priori simplici & absoluta promissione resultare: unde cum ex priori oritur fidelitatis debitum, necesse est, ut ex posteriori, conditione operum impleta, strictae iustitiae obligatio nascatur.

Probatur secundo ex D. Thoma hic art. 1. sic dicente: *Meritum & merces ad idem referuntur, id enim merces dicitur quod alicui recompensatur pro retributione operis, vel laboris, quasi quoddam pretium ipsius: unde sicut reddere justum pretium pro re accepta ab aliquo, est actus iustitiae, ita etiam recompensare mercedem operis vel laboris, est actus iustitiae.* Ubi iustitiae actum non sumi pro actu gratitudinis manifestum est: nam quod ex gratitudine datur, non datur ut merces, nec est quasi pretium. Unde idem S. Doctor supra quaest. 21. art. 3. ait: *Meritum & demeritum dicuntur in ordine ad retributionem, quae fit secundum iustitiam.* Et 1. contra Gent. cap. 93. concedit esse in Deo iustitiam, sicut liberalitatem & prudentiam: Sed prudentia & liberalitas sunt propriae & formaliter in Deo: Ergo & iustitia.

Probatur tertio conclusio: Licet id quod est debitum merito, possit reddi ex fidelitate, si fit promissum; aut ex gratitudine, si detur in recognitionem beneficij recepti; quatenus tamen est

debitum merito ut tali, tanquam primum scilicet, corona, & merces formaliter, non redditur ex fidelitate aut gratitudine: tum quia neutra ex illis virtutibus hanc rationem formaliter respicit: tum etiam quia si quod redditur ex fidelitate, esset primum & corona, sequeretur quod Incarnatio, quæ ex fidelitate promissionum divinarum fuit data antiquis Patribus, & remissio peccatorum, quæ peccatori se convertenti datur ex fidelitate divinæ promissionis, essent primum, merces, & corona iustitiæ: quod dici nequit, cum utraque sit purè gratuita, & non possit cadere sub merito, saltem de condigno, ut infra patebit. Similiter si quod datur ex gratitudine, primum esset, munera quæ in gratiarum actionem Deo offerimus, haberent rationem primum & coronæ; quod etiam absurdum est: Ergo id quod est debitum ex merito, quatenus tali, non nisi ex iustitia redditur.

84. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Cum vita æterna sit magis debita operibus meritorij iustorum, quam prima gratia remissiva peccati operibus ad eam disponentibus, quia illa datur ut primum & corona, hæc verò merè gratis; & tamen prima gratia sanctificans disponenti se datur ex fidelitate divinæ promissionis, ut patet ex illo Zachar. 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*; manifestum est quod vita æterna alio titulo debetur operibus meritorij iustorum, quam fidelitatis, subindeque quod ex iustitia stricta & rigorosa obligatur Deus eam reddere iustis: præsertim quia ex promissione acceptata sub conditione operis æqualis, oritur obligatio ex vera iustitia, ut patet in obligatione reddendi denarium, conventionem factā cum operarijs, sub conditione laborandi in vinea. Unde cum Deus promiserit iustis vitam æternam, sub conditione bonorum operum, quæ ratione gratiæ & charitatis à qua procedunt, habent æqualitatem seu proportionem cum vita æterna, ut infra ostendemus, ex illis (supposito tali pacto seu promissione) oritur in Deo obligatio stricta iustitiæ, ad remuneranda bona opera iustorum, ex gratia & charitate procedentia.

§. II.

Eadem veritas aliâ ratione suadetur.

85. Potest etiam suaderi conclusio, demonstrando virtutem gratitudinis non posse reperiri in Deo, subindeque nec retributionem primum pro meritis hominum ab illa procedere. Sic ergo potest hæc ratio breviter proponi. Virtus gratitudinis non reperitur in Deo: Ergo retributio primum pro meritis iustorum, in Deo non est actus virtutis gratitudinis. Consequentia patet: Antecedens probatur primò. Virtutes quæ respiciunt alium ut superiorem & excellentem, Deo repugnant; unde in illo non possunt esse religio, pietas, aut observantia, ut omnes fatentur: Sed gratitudo respicit alium, nempe benefactorem, ut superiorem & excellentem; quia ut ait D. Thomas 2. 2. quæst. 106. art. 3. *Benefactor, in quantum huiusmodi, est causa beneficii*, & ideo beneficiatus ad benefactorem convertitur ut ad principium suum, ut ibidem subdit S. Doctor: Ergo virtus gratitudinis non potest in Deo reperiri formaliter.

Secundò: Objectum gratitudinis est beneficium ab alio acceptum: Sed Deus nullum potest

Tom. IV.

A recipere beneficium à creaturis; cum sit sibi sufficiens, & nullius boni indigens, ut declarat Propheta Psal. 15. dicens: *Ego dixi Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges*: Et Psal. 49. *Deus Deus tuus ego sum, non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos &c. Meus est enim orbis terræ &c.* Ergo virtus gratitudinis non potest esse in Deo.

Neque valet si dicas, Deum posse recipere gloriam à creaturis, quæ est aliquod bonum ipsi extrinsecum, quod respicit quasi beneficium sibi collatum, & quasi cedens in proprium bonum & utilitatem. Cum enim quidquid creatura potest facere in gloriam & obsequium Dei, pluribus titulis ipsi debitum sit, nempe titulo creationis, titulo conservationis, & titulo innumerabilium donorum quibus creaturam rationalem afficit, perficit, & cumulat, non potest habere rationem doni seu beneficii Deo præstiti, sed ad summum est obsequium & servitium illi debitum. Unde Christus Lucæ 17. ait: *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus*. Quibus verbis evidenter nos instruit, ut non solum nos aliquid Deo contulisse, aut dignos aliquâ Dei gratitudine, propter servitia illi exhibita reputemus, sed potius nos servos inutiles esse sentiamus. Unde egregiè Bernardus: *Cum ei donavero quidquid sum, quidquid possum, nonne istud est totum, sicut stella ad Solem, gutta ad fluvium, lapis ad montem, granum ad acervum? Non habeo nisi minuta duo, imò minutissima, corpus & animam, vel potius unum minutum, voluntatem meam; & non dabo illam ad voluntatem illius, qui tantus tantillum tantis beneficijs prævenit; qui toto, totum me sibi comparavit?*

Tertiò probatur idem Antecedens: Dominus non potest servo ex gratitudine obligari: Sed hominatio creationis, & conservationis, & pluribus alijs titulis, Dei servus est: Ergo Deus non potest ex gratitudine homini obligari. Quam rationem insinuat D. Cyrillus, relatus à D. Thoma in catena aurea, in illud Lucæ 17. *servi inutiles sumus*. Considera (inquit) quod qui apud nos dominantur, non referunt gratias, cum alicuius subditorum statuta sibi prosequuntur obsequia &c.

Dices: Inter homines posse dominum ex gratitudine servo obligari: nam D. Thomas 2. 2. quæst. 106. art. 3. ad 4. docet cum Seneca lib. 3. de beneficijs, quod *quandiu servus præstat quod à servo exigi solet, ministerium est; ubi plusquam à servo necesse est, beneficium est; & ideo servus ultra debitum facientibus, gratia sunt habenda*. Ergo pariter, licet homo sit Dei servus; si tamen operetur ultra id quod tenetur, præstat beneficium Deo, & ex parte Dei aliqua gratitudo correspondere potest.

88. Sed hoc facile potest confutari: In primis enim ex hac solutione sequitur quod solum opera bona supererogationis, & quæ cadunt sub consilio, sint meritoria apud Deum, non verò quæ cadunt sub præcepto; nam solum in eliciendis operibus supererogationis, verificatur hominè facere ultra id quod tenetur: Sed hoc est absurdum: cum enim ea quæ cadunt sub præcepto, procedant ex virtute obedientiæ, quæ tribuit specialem rationem meriti, magis sunt meritoria, cæteris paribus, quam ea quæ cadunt sub consilio: Ergo &c.

Deinde servitus hominis ad Deum, longè altior est & major, quam servitus hominis ad hominē: nam homo licet ut servus, alterius hominis sit

Z ij

inferior illo, tamen ut homo, est illi æqualis; unde non est sub dominio ejus quoad vitam & membra, nec quoad omnes omnino actiones, sed quoad illas tantum, quæ sunt proportionate humano servitio & commoditati, & convenienter exhiberi possunt: At vero respectu Dei homo est servus quoad omnia, quia & quoad vitam, & corporis integritatem, & quoad animam, & omnes ejus actiones, est sub dominio Dei; ita ut licet nunc quasdam actiones homini præcipiat, & non alias, posset tamen omnes bonas actiones præcipere & exigere, si vellet: Ergo licet inter homines possit dominus ex gratitudine obligari servo operanti ultra id quod tenetur, non tamen Deus homini opera bona supererogationis elicienti; præsertim cum illa opera sint Deo debita, debito gratitudinis, & pluribus aliis titulis, quos nunquam homo exhaurire potest; & cum quidquid in obsequium Dei facimus, Deus ipse per gratiam prævenientem incipiat, benefaciendo nobis, subindeque omne opus bonum quod Deo offerimus, sit novum ejus beneficium. Unde respectu cujuscunque actionis hominis ad Deum comparata, illud Apostoli locum habet: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Id est, quis à se incepit dare illi aliquid, & non potius ab ipso accepit?

89. Ultimo argumentari possumus ad hominem contra Vaz quem, qui vult retributionem præmij in Deo esse ex gratitudine, ne justitiam veram & rigorem erga hominem illi tribuat: argumenta enim quibus conatur ostendere in Deo non esse strictam justitiam, multo magis demonstrant in eo non posse reperiri gratitudinem. Hujusmodi est illud, quod dominus non obligatur servo ex justitia; nam, ut ostendimus, multo minus obligatur ipsi ex gratitudine; imò licet obligatio justitiæ major videatur, in hoc tamen differt ab obligatione ex gratitudine, quod illa potest oriri, saltem radicaliter, ex voluntate debitoris, qui voluit promittere aut pacisci; obligatio vero gratitudinis non fundatur in voluntate recipientis beneficium, sed necessitate quadam ex beneficio ortur, ideoque ex hac parte magis Deo repugnat.

§. III.

Secunda opinio refellitur, & vera statuitur.

90. Ico secundo, retributionem præmij in Deo non esse actum justitiæ commutativæ, sed distributivæ, habentis tamen aliquem modum commutativæ justitiæ. Ita expresse docet S. Thomas variis in locis. In primis enim in 1. dist. 27. quæst. 1. art. 3. sic habet: *In redditione præmij ad merita, magis servatur forma distributionis; cum ipse (Deus) unicuique secundum opera sua reddat, quam commutationis, cum Deus à nobis nihil accipiat. Quamvis à Sanctis quandoque inveniat metaphorice dictum, quod bonis operibus regnum colorum emittit, in quantum Deus accipit opera nostra, ut acceptans ea. Et in 3. dist. 18. quæst. 1. art. 2. ait ad meritum requiri, ut equiparetur mercedi, non quidem secundum æqualitatem quantitatis, quia hoc requiritur in justitia commutativa, quæ consistit in emptionibus & venditionibus; sed secundum æqualitatem proportionis, quæ requiritur in justitia distributiva, secundum quam Deus æterna præmia parit. Item in 4. dist. 46. quæst. 1. art. 1. quæstione. 1. In quantum Deus (inquit) præmium reddit pro meritis, hoc ad justitiam distributivam pertinet, cujus est distribuere omni-*

*bus proportionabiliter secundum suam dignitatem. Et super Dionysium de divin. nomin. c. 8. lect. 4. hæc scribit: Justitia convenit Deo secundum res actus: primo quidem secundum hoc quod est distributive; commutativa autem justitia in Deo locum non habet, quia ut dicitur ad Roman. 11. Quis prior dedit illi & retribuetur ei? Sed attribuitur ei distributiva justitia, quæ non observat æqualitatem quantitatis, ut æqualia omnibus det, sed æqualitatem proportionis, ut det unicuique secundum quod dignus est. Denique 1. p. quæst. 21. art. 1. & 1. contra gent. cap. 93. asserit justitiam quantum ad commutationis actum non posse Deo competere, cum ipse à nullo accipiat. Unde sic licet arguere: Justitia commutativa non reperitur formaliter in Deo: Ergo retributio mercedis pro meritis hominum non est in Deo actus justitiæ commutativæ. Consequentia patet, Antecedens ratione D. Thomæ suadetur. Ad justitiam commutativam propriè dictam necessarium requiritur, ut debitum legale oriatur in extremis, in quibus reperitur, ex dato unius, & accepto alterius: Sed nulla creatura potest dare aliquid Deo per merita, juxta illud Apostoli: *Quis prior dedit illi & retribuetur ei?* Ergo in Deo non potest esse justitia commutativa propriè dicta. Hanc rationem fasce expendimus in Tract. de voluntate Dei disp. 7. art. 1. §. 2. unde eam hic non magis urgemus, sed ad hunc locum Lectorem remittimus.*

Confirmatur: Justitia commutativa fundatur in stricto debito, seu obligatione aliquid tribuendi alteri: Sed in Deo non potest esse strictum debitum, seu obligatio respectu creaturæ; cum strictum debitum importet in feritatem aliquam & dependentiam debentis ab eo cui debetur: unde D. Thomas hic art. 1. ad 3. ait quod *Deus non efficitur simpliciter debitor nobis, sed sibi ipsi quantum debitum est, ut sua ordinatio impleatur.* Ergo justitia commutativa non potest esse in Deo. Quam etiam rationem loco citato latè exposuimus.

Ex his probata manet secunda pars conclusionis. Ut enim præcedenti assertionem monstravimus, retributio vitæ æternæ pro bonis operibus, in gratia & charitate factis, non est à Dei fidelitate, vel gratitudine, sed à vera, & stricta justitia: Ergo cum tres tantum dentur species veræ & strictæ justitiæ, nempe legalis, commutativa, & distributiva, si talis retributio non sit actus justitiæ legalis, vel commutativæ, necessario debet à justitia distributiva procedere.

Confirmatur: Justitia distributiva maximam dicit perfectionem & excellentiam, & non habet adjunctos defectus, qui à justitia commutativa inseparabiles sunt: Ergo reperitur in Deo formaliter; subindeque ab illa retributio præmij procedit. Consequentia patet, Antecedens probatur. In primis enim justitia distributiva non est equalis ad æqualem, sicut commutativa, sed superioris ad inferiores; pertinet enim ad superiorem distribuere inferioribus de communibus bonis, unicuique juxta proportionem suam: unde talis justitia maxime decet supremum mundi principem & gubernatorem, qui ut ait Dionysius cap. 8. de divin. nomin. Omnibus tribuit propria secundum unicuiusque existentium dignitatem.

Deinde (probatum idem Antecedens) debitum justitiæ distributivæ non nascitur ex jure alterius erga distribuendum, sed vel ex naturali rectitudine, & ipsa lege æquitatis, quæ tenetur distributor commensurare præmium meritis, illudque

juxta proportionem dignitatis cujuscunque distribueretur, vel ex pacto quod habuit cum republica, tanquam minister ejus, de recta distributione facienda; unde malus distributor non tenetur ad restitutionem pecunie vel beneficii male collati, propter jus inferioris, sed propter obligationem quam habet ad Ecclesiam, vel communitatem, cum qua tale pactum habuit: in Deo autem, qui est supremus gubernator, & prima regula totius rectitudinis & æquitatis, obligatio ista non est imposita ab alio, sed ex propria voluntate & summa æquitate descendens, ipse enim sibi lex est.

Item justitia distributiva non fundatur in dato & accepto, sicut commutativa, sed in proportionem personæ ad rem; unde non exigit æqualitatem arithmeticam & rigorosam, sicut commutativa, sed duntaxat geometricam & proportionalem: nam in distribuendis bonis reipublice non debet sic attendi meritum, ut tot partes bonorum recipiat civis, quot habet gradus meriti, ut si habeat centum, centum etiam recipiat, sed debet attendi quadam proportio seu habundantia ad alios, ita ut si habenti quinquaginta gradus meriti tribuantur viginti partes bonorum, habenti centum tribui debeant quadraginta partes. Hanc verò æqualitatem proportionis Deus observat, non solum in creatione, dando singulis creaturis secundum earum proportionem & dignitatem, & eas ad debitum ordinem & consonantiam redigendo, juxta illud Tertulliani contra Marcionem, *Dei bonitas operata est mundum, justitia modulata est*; sed etiam in meritorum remuneratione: nam gloria seu beatitudo distribuitur inter ipsos Beatos, non æqualiter, sed inæqualiter, juxta proportionem meritorum, & uniuscujusque dignitatem, ut ex illa varietate & proportionem pulchritudo & decor cælestis Jerusalem confugiat, sicut pulchritudo universi ex proportionali bonorum naturalium distributione resultat. Unde D. Thomas 1. p. quæst. 21. art. 1. ait quod sicut ordo congruus familie, vel cujuscunque multitudinis gubernata, demonstrat hujusmodi justitiam (scilicet distributivam) in gubernante; ita ordo universi, qui apparet tam in rebus naturalibus, quam in rebus voluntariis, demonstrat Dei justitiam.

Denique justitia distributiva non requirit necessarium, quod distributor à se abdicet dominium supremum bonorum quæ distribuit, sed retento suo supremo dominio, potest inferius dominium conferre his quibus illa distribuit, ut patet in Principe, qui potest servare justitiam distributivam, largiendo bona communia in feudum, aut emphyteusim, vel etiam solum donando usumfructum: unde ex eo quod Deus sua bona creaturis distribuat, non sequitur quod eorum dominium à se abdicet, vel diminuat, sed solum quod retento supremo in ea dominio, dominium utile & inferius in eas transferat, ita ut bona quæ sunt sub dominio ejus, faciat merita hominis, ut docet Tridentinum sess. 6. cap. 16. dicens: *Tanta est erga omnes homines bonitas Dei, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius bona*: & Augustinus ait quod quando Deus merita nostra remunerat, dona sua coronat.

Ex his ergo facile intelliges, quare justitia distributiva non repugnet Deo formaliter, sicut commutativa, quia scilicet ejus completa ratio potest ab imperfectionibus depurari: de ratione enim justitiæ distributivæ est, facere æqualitatem proportionis inter personas particulares, distribuendo singulis de bonis communis, proportiona-

Tom. IV.

te ad suam dignitatem, meritum, & conditionem; quæ ratio stare potest sine ulla obligatione, orta ex jure hujusmodi personarum supra ipsum gubernatorem distribuentem bona communia, & sine ulla diminutione dominij ipsius supra bona quæ distribuit, si videlicet tota dignitas personarum particularium, & meritum, nec non & ipsa bona communia, sint ab ipso gubernatore nec ab ejus dominio & proprietate possint distrahi: tunc enim ex jure quod habent personæ particulares ad aliquod ex bonis communis, nulla nascitur obligatio in illo gubernatore ad illud retribuendum ex vi talis juris, nec ejus dominium tali jure diminuitur; sicut nec diminuitur dominium alicujus supra pabulum, ex eo quod ipsum tribuit equo, quando & equus & pabulum sunt plene ipsius. Ex quibus sequitur, quod si gubernator communis habeat aliquam obligationem distribuendi pluribus bona ipsius, obligatio illa non possit oriri, nisi vel ex eo quod meritum & dignitas ipsorum non est ab illo, vel ex aliqua lege superioris, vel ex ordinatione sapientiæ, & decentiæ bonitatis ipsius: unde cum omne meritum, omnisque hominum dignitas, sit modo perfectissimo à Deo, nec ipse possit subdi legi alicujus superioris, nullam potest habere aliam obligationem distribuendi bona communis partibus universi, quam eam quæ oritur ex ordinatione suæ sapientiæ, ex fidelitate suæ promissionis, & ex decentiæ suæ bonitatis; quæ obligatio non constituit Deum debitorem creaturis, sed magis sibi ipsi, quia sibi ipsi debet ut compleat quod ordinavit & promissit, quodque bonitatem suam decet: neque etiam ullam ponit in Deo dependentiam à creaturis, nec ipsum ordinat ad illas; quin potius creaturas ordinat ad Deum, utpote cum ipse sit finis ultimus, ad quem tendit illa bonorum Dei distributio.

Intelliges etiam, quod quamvis, defectu sui debiti & obligationis, retributio præmij pro meritis non sit in Deo actus justitiæ commutativæ, quia tamen in ea servatur æqualitas, quam justitia commutativa respicit, retinet quemdam modum justitiæ commutativæ: unde adeptio gloriæ in Scriptura comparatur emptioni pretiosæ margaritæ, & negotiationi talentorum, quæ modum justitiæ commutativæ important. Quare Basiliius lib. de Spiritu Sancto cap. 24. ait: *Omnes qui viam Evangelicam incedimus, mercatores sumus, per opera mandatorum nobis possessionem cælestium comparantes*. Et Augustinus in quodam sermone differens de gloria paradisi, sic Deum & hominem adinvicem loquentes inducit: *Venale habeo: quid domine? Regnum calorum. Quo emitur? Paupertate regnum, dolore gaudium, labore requies, vilitate gloria, morte vita*. In quantum ergo Deus ponderat uniuscujusque laborem, & juxta valorem ipsius reddit mercedem, servat modum quemdam justitiæ commutativæ: quatenus verò considerat omnium dignitatem, & juxta diversitatem meritorum, diversa tribuit præmia, servat perfectæ rationem justitiæ distributivæ.

Ex quo probatur tertia conclusionis pars, & quædam D. Thomæ testimonia exponuntur, quibus justitiam commutativam videtur in Deo ponere: loquitur enim de justitia commutativa, quoad modum & similitudinem, non verò quoad essentiam & rationem formalem, ut patet ex 4. sent. dist. 46. quæst. 1. art. 1. quæstiunc. 1. ubi hæc scribit: *Justitia commutativa, per quam æqualitas constituitur inter Deum dantem, & creaturam*

Z ii

recipientem. Deo competere non potest secundum propriam acceptionem, quia beneficia Dei semper excedunt meritum creaturae: sed tamen servatur etiam proportionis quadam aequalitas inter Deum dantem, & creaturam recipientem, in quantum scilicet ita se habet ad suam superabundantiam, sicut creatura ad id quod competit ei secundum suam parvitatem. Et sic quidam modus commutativae iustitiae invenitur in Deo respectu creaturae. Propter quem modum 2. 2. quæst. 61. art. 4. ad 1. docet in divino iudicio servari formam commutativae iustitiae, tam in reddendo præmio pro meritis, quam in supplicio pro culpis, ut ibi explicat Cajetanus.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

98.

Objicies primò contra primam conclusionem: D. Thomas hic art. 1. dicit inter nos & Deum non posse esse meritum simpliciter, quia non potest esse iustitia simpliciter: Ergo censet redditionem præmij pro meritis hominum, non esse apud Deum actum veræ & strictæ iustitiæ, sed duntaxat iustitiæ largæ & improprie sumptæ, qualis est gratitudo, vel fidelitas, quæ sunt partes potentiales iustitiæ.

99.

Respondeo D. Thomam hic loqui de iustitia commutativa, & de merito cui debetur merces secundum iustitiam commutativam: si enim sermo sit de iustitia distributiva, & de merito cui ex iustitia distributiva debetur merces, in nobis meritum simpliciter est, & in Deo iustitia distributiva propriè; quia hæc non requirit absolutam æqualitatem, sicut iustitia commutativa, sed tantum æqualitatem proportionis, ut supra declaravimus. Unde D. Thomas 1. contra Gentes cap. 93. de Deo loquens, sic concludit: *Non igitur sibi competit commutativa iustitia, sed solum distributiva.*

100.

Objicies secundò: Tridentinum sess. 6. cap. 16. sic habet: *Iustificatis hominibus, & bene operantibus, proponenda est vita æterna, tanquam gratia misericorditer promissa:* Sed quod datur ex veræ & strictæ iustitiæ, gratiæ nomine appellari nequit: Ergo vita æterna operibus bonis & meritoriis non tribuitur à Deo ex veræ & strictæ iustitiæ, sed tantum ex gratitudine, vel fidelitate.

101.

Respondeo vitam æternam appellari gratiam, vel quia ortum habet ex summa gratia, ex gratuita scilicet Dei prædestinatione: vel dicitur gratia in radice, quia prima gratia sanctificans, quæ est principium & radix meriti vitæ æternæ, gratuito & misericorditer datur. Non intendit tamen Concilium negare, quod vita æterna detur ex iustitia, quatenus est merces bonorum operum, sed id expressè ibidem asserit, subdens: *& tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis fideliter reddenda: hæc est enim illa corona iustitiæ, quam post suum certamen & cursum repositam sibi esse aiebat Apostolus, à iusto iudice sibi reddendam &c.* Idem colligitur ex Concilio Arausicano 2. cap. 18. dicente: *Debetur merces bonis operibus si fiant, sed gratia quæ non debetur, præcedit ut fiant.* Id etiam eleganter expressit D. Prosper 2. de vocat. cap. 2. his verbis: *Datur unicuique gratia sine merito, unde tendat ad meritum, & datur ante ullum laborem, unde quisque mercedem accipiat secundum suum laborem.*

102.

Objicies tertio: Eodem modo, servatà propor-

tionem, philosophandum est de remuneratione meritorum, sicut de retributione supplicij pro delicto: Sed retributio pænæ pro demeritis pertinet ad iustitiam vindicativam, quæ non est propria & rigorosa iustitia, sed pars potentialis illius: Ergo etiam remuneratio meritorum ad rigorosam iustitiam non pertinebit in Deo, sed ad gratitudinem, quæ est pars potentialis iustitiæ.

Confirmatur: Remuneratio meritorum maxime respicit affectum dantis, ut patet in vidua, quæ offerens duo æra minuta, plus obtulit quam alij, propter maiorem effectum, ut dicitur Marci 12. Sed respicere affectum, proprium est gratitudinis, & alienum à iustitia, quæ tantum respicit æqualitatem dati & accepti: Ergo remuneratio meritorum in Deo, non est actus iustitiæ, sed gratitudinis.

Ad objectionem respondeo, concessâ Majori, negando Minorem: licet enim vindictio, ut fit à persona particulari, intendente propulsare malum, & injuriam sibi illatam, vel per defensionem, vim vi repellendo, vel per ultionem, postulando id ab eo qui habet auctoritatem publicam, pertineat ad iustitiam vindicativam, quæ est pars potentialis iustitiæ; illa tamen, prout fit à persona publica, fit secundum rationem iustitiæ propriè dictæ, vel observando formam iustitiæ commutativæ, quando tanta est pœna in quantitate, quantum est damnum per culpam illatum; vel secundum formam distributivæ, quando attenditur ad proportionem personarum ad recipiendas pœnas, ut expressè docet S. Thomas 2. 2. quæst. 80. art. unico ad 1. & quæst. 108. art. 2. ad 1.

Ad confirmationem, concessâ etiam Majori, distinguo Minorem: respicere affectum dantis, proprium est gratitudinis, & alienum à iustitia, commutativa, concedo: distributiva, nego: hæc enim potest considerare affectum, non secundum quod exhibet aliquid gratis & spontaneè, sic enim à gratitudine consideratur, sed quatenus ipsum opus, tali affectu factum, reddit aliquem proportionatum, & dignum aliquo præmio distribuendo. Et quamvis distributiva iustitia, quæ est in homine, non consideraret affectum, posset tamen iustitia distributiva Dei illum respicere: tum quia hæc universalioris extensionis est: tum etiam quia præmium vitæ æternæ principaliter correspondet charitati.

Objicies quartò: Merito non est debitum præmium ex iustitia: Ergo redditio præmij non est in Deo actus iustitiæ. Consequentia manifesta est: Antecedens probatur. Primò quia debitum iustitiæ fundatur in aliqua ratione dati vel accepti: Sed Deo non potest aliquid dari à creatura, juxta illud Apostoli ad Roman. 12. *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Ergo Deus non potest debere præmium homini ex iustitia. Secundò probatur: Quod est debitum ex iustitia, habet rationem pretij, quæ distincta est à ratione præmij aut coronæ, cum pretium possit reddi pro labore brutorum, non verò præmium vel coronæ. Probatur tertio Antecedens: Si meritis hominum præmium vitæ æternæ esset debitum ex iustitia, sequeretur quod si Deus merita nostra non remuneraret, faceret nobis injuriam: Sed hoc non est dicendum; cum enim sit dominus absolutus omnium, nihil adimit non suum, & per consequens nulli facit injuriam; unde Augustinus super Psal. 70. *Si Deus damnaverit iustum, quis ei diceret quid fecisti? Quanta ergo misericordia, ut iustificet iniustum:* Ergo &c.

107. Respondeo negando Antecedens, intellectum de merito condigno, ut debet intelligi. Ad primam ejus probationem, distinguo Majorem: debitum justitiæ fundatur in aliqua ratione dati & accepti, justitiæ commutativæ, concedo Majorem; debitum justitiæ distributivæ, nego Majorem; illud enim fundatur in proportionem personæ ad rem, non verò in dato & accepto, ut antea declaravimus.

Ad secundam dico etiam præmium esse quasi quoddam pretium: nam ut ait D. Thomas hic art. 1. in corp. *Id merces dicitur, quod alicui re compensatur pro retributione operis vel laboris, quasi quoddam pretium ipsius.* Et Augustinus Epist. 105. *Sicut merito peccati (inquit) tanquam stipendium redditur mors, ita merito justitiæ tanquam stipendium vita aeterna.* Licet ergo non omne pretium sit præmium, ut patet de pretio quod redditur pro labore brutorum; præmium tamen quod redditur pro hominum labore & meritis, est quoddam pretium: unde denarius quem laborantes in vinea acceperunt, dicitur merces Matth. 20. & tamen erat etiam præmium.

Ad tertiam dicendum, quod si præmium vitæ æternæ esset debitum justis ex justitiâ commutativâ, Deus faceret nobis injuriam, si merita nostra non remuneraret: secus verò si sit debitum solum ex justitiâ distributivâ, quia, ut supra dicebamus, debitum justitiæ distributivæ non nascitur ex jure alterius erga distribuentem, sicut debitum justitiæ commutativæ, sed ex naturali rectitudine, & ipsa lege æquitatis, quâ tenetur distributor commensurate præmium meritis, illudque juxta proportionem dignitatis uniuscujusque distribuere: unde malus distributor non facit propriè injuriam illi cui non dat præmium æquale merito, sed reipublicæ, cujus est minister, vel legi, & æquitati naturali, quam violat.

108. Obijciens quistò cum Aravio loco supra citato: Remuneratio meritorum est antidotalis tam in hominibus, quàm in Deo; antidota enim significant id quod vulgo gallicè dicitur *Retribution*, & hispanicè *Galardon*, ut bene notat Calepinus, verbo *Antidota*: Atqui antidotalis retributio non ex vera justitiâ, sed ex quadam gratitudine remunerativa procedit; est enim antidota remunerativa retributio pro beneficiis ab aliquo acceptis impensa, ut clare colligitur ex lege *sed et si* §. *Consultur*, ff. de petitione hereditatis ubi Glossa dicit quod antidota idem est atque contraria donatio; dicitur enim ab *anti* quod significat contra, & *dōnari* quod est donum; in additione verò marginis subdit obligationem antidotalem ab obligatione puri pacti differre, quia quod tribuitur ex obligatione antidotali, verè donatur, scilicet verò quod redditur ex obligatione pacti; quæ differentia colligitur ex lege *hoc jure*, ff. de donationibus: Ergo remuneratio meritorum in Deo propriè pertinet ad gratitudinem, quæ est pars potentialis justitiæ, non verò ad justitiâ strictè & propriè sumptam.

109. Respondeo negando Majorem: dato enim quod in humanis remuneratio meritorum esset antidotalis, subindeque procederet ad gratitudinem, non verò ad justitiâ; in Deo tamen remuneratio antidotalis dari non potest, si antidota significet contrariam donationem, seu recompensationem pro accepto beneficio, quia ut supra §. 2. ostensum est, Deus nullum potest à creaturis beneficium recipere, nec ipsis ex gratitudine obligari, sicut nec dominus servo: unde sicut non potest dari an-

tidoralis remuneratio domini ad servum, ut talis est, ita nec Dei ad hominem.

S. V.

Diluntur aliæ objectiones, quæ contra secundam conclusionem fieri solent.

110. Contra secundam conclusionem, in qua diximus retributionem præmij in Deo non esse actum commutativæ, sed distributivæ justitiæ, obijcit in primis Suárez quædam SS. Patrum testimonia, quibus asseritur quod Deus esset injustus, si non distribueret præmia justis. Ita expressè docet Augustinus lib. 3. contra Julian. cap. 32. dicens: *Deus ipse (quod absit) non erit justus, si ad eius regnum verus non admittitur justus.* Et D. Thomas in 4. dist. 46. quæst. 1. art. 2. quæstionc. 2. ait: *Si Deus alicui minus conferret de bonis quàm ei debetur, vel plus puniret quàm peccasset, hoc contra ordinem justitiæ esset, nec Deus hoc posset, loquendo de potentia ordinata.*

111. Sed facile respondetur, hæc solum convincere, reperiri in Deo veram & propriam justitiâ, per quam remuneret merita justorum; non tamen probare in Deo reperiri justitiâ commutativam verè & propriè, secundum quod distinguitur a justitiâ legali & distributivâ: hæc enim testimonia propriè & in rigore explicari possunt de justitiâ distributivâ; quia cum illa sit vera species justitiæ, Deus diceretur aliquo modo injustus, si eam non observaret in retributione præmiorum, eaque secundum proportionem geometricam non distribueret; & quia ita illa distribuit, dicitur ab Apostolo ad Hebræos 6. *Non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri.*

112. Obijcit secundo: Servare æqualitatem rei ad rem, est proprium justitiæ commutativæ, ut distinguitur a distributivâ & legali, sicut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 61. art. 2. Sed Deus talenti æqualitatem servat in retribuendo præmio vitæ æternæ; reddit enim unicuique præmium æquale merito, juxta illud ad Roman. 2. *Reddet unicuique secundum opera ejus.* & istud 1. ad Corinth. 3. *Unusquisque propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem.* Ergo retributio præmij in Deo est actus commutativæ justitiæ.

113. Confirmatur ex illo Matth. 20. *Tolle quod tuum est & vade*: in quibus verbis designatur in mercenariis, qui significant justos viatores, proprietatem & dominium juris contra patrem familias, hoc est contra Deum: Sed non potest dari erga aliquem jus verum & proprium, nisi oriatur ex justitiâ commutativâ: Ergo Deus ex tali justitiâ merita justorum remunerare teneretur.

114. Ad objectionem respondeo, distinguendo Majorem: servare æqualitatem rei ad rem, cum obligatione orta ex jure proprietatis, est proprium commutativæ justitiæ, concedo Majorem; absque illa obligatione, nego Majorem. Nam ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 80. art. unico, dupliciter aliqua virtus à ratione justitiæ commutativæ deficit, primò quia deficit à ratione æqualis, secundò quia deficit à ratione stricti debiti, seu obligationis orta ex jure proprietatis: unde cum talis obligatio non possit reperiri in Deo, non potest recompensare merita justorum, & præmium vitæ æternæ illis retribuere, ex commutativâ justitiâ, sed solum ex distributivâ, quæ non respicit debitum ortum ex jure proprietatis, sicut commutativâ justitiâ, sed debitum ortum ex dignitate unius operis meritorij, comparative ad dignitatem al-

terius; quod debitum non respicit propriè præmiante, ut ipsum obliget ex iustitia, sed duntaxat ipsum præmium, ad quod meritum de condigno habet proportionem & jus, & de hoc iure intelligi debent verba illa Matthæi, *Tolle quod tuum est*, non verò de iure proprietatis, strictam in Deo obligationem inducente. Ex quo patet responsio ad confirmationem.

115. Obijcitur tertio contra secundam partem ejusdem conclusionis, in qua diximus retributionem præmij in Deo esse actum distributivæ iustitiæ. Iustitia distributiva importat duas imperfectiones Deo repugnantes: Ergo retributio præmij in Deo non potest à tali iustitia procedere. Consequentia pater: Antecedens probatur. In primis enim iustitia distributiva requirit debitum legale in distributore, & non solum morale; quia debitum morale solum inducit obligationem in genere fidelitatis, vel gratitudinis, non verò in genere iustitiæ veræ & propriæ; repugnat autem Deum ligari seu obligari creaturis debito legali; cum tale debitum aliquam dependentiam à creaturis importet. Deinde iustitia distributiva exigit abdicationem & translationem dominij rei quæ distribuitur; quia per distributionem res distributa transit in dominium merentis, & alienatur ab ipso præmiante; nam si manet in dominio ipsius, non est actus distribuentis, sed trahentis alterum ad consortium suum, & ad communicationem bonorum, quod est per modum contractus, non verò per modum distributionis: Sed Deus non potest à se abdicare dominium quod habet in bona creata, illudque in hominem transferre: Ergo nec exercere erga illum actum distributivæ iustitiæ.

116. Respondeo negando Antecedens. Ad cujus primam probationem dico, quod quamvis Deus non possit ligari debito legali, orto ex lege facta ab aliquo superiori, potest tamen obligari debito legali, proveniente ex ordinatione suæ voluntatis, quæ est ipsa lex & relictio per essentiam; & hoc debitum legale ad iustitiam distributivam sufficit, ut supra declaravimus.

Ad secundam nego de ratione iustitiæ distributivæ esse, quod distributor à se abdicet & in alium transferat dominium supremum bonorum quæ distribuit; sufficit enim quod alteri conferat dominium utile in huiusmodi bona, eaque ad solum usum distribuat, retento in ea supremo dominio, ut supra ostendimus exemplo Principis, qui potest actum iustitiæ distributivæ exercere erga subditos, illis largiendo bona communia in feudum, vel emphiteusim, vel etiam solum illis donando ipsorum usum. Unde ex iustitia distributiva non oritur in Deo obligatio transferendi dominium bonorum quæ largitur creaturis rationalibus, sed satis est quod bona, quæ sunt sub ejus dominio, in nostrum usum seu utilitatem cedant, & ea quæ sunt Dei dona, sint etiam hominis merita, ut loquitur Tridentinum supra citatum.

117. Obijcies ultimò: Iustitia distributiva non respicit æqualitatem arithmeticam, seu absolutam rei ad rem, sed geometricam & proportionalem, ac comparativam unius ad alterum; attendit enim ad proportionem plurium personarum, ad præmium concurrentium: Atqui Deus in remuneratione meritorum non respicit hanc proportionem geometricam plurium personarum, sed proportionem absolutam quam habet præmium cum merito, ita ut reddat tantum præmij pro tanto

A merito, ut unumquemque remuneret, quantum ejus opera merentur; unde si unus tantum esset prædestinatus, cui pro meritis daret gloriam, ille actus esset ejusmodi rationis & speciei cum illo, quo nunc de facto retribuit pluribus prædestinatis beatitudinem: Ergo Deus in remuneratione meritorum non exercet actum distributivæ iustitiæ.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem. Deus enim in remuneratione meritorum duo præstat, in primis attendit ad debitam proportionem & commensurationem præmij cum merito, ut unumquemque remuneret quantum ejus opera merentur; & in hoc observat modum quandam commutativæ iustitiæ, ut in tertia parte conclusionis ostendimus; deinde respicit ad comparativam proportionem unius cum altero, ut tribuat majus præmium digniori, & minus præmium minus digno, juxta illud Matth. 25. *Dedit uni quinque talenta, alij duo, alij unum, unicuique secundum virtutem suam*; & in hoc exercet actum distributivæ iustitiæ. Licet autem non essent plures prædestinati, quorum merita inter se compararet, nihilominus actum talis iustitiæ exerceret, quia tunc attenderet ad possibilitatem plurium, cum quibus merita unius compararet.

ARTICVLVS V.

Utrum verè & propriè mereri possimus de condigno vitam æternam?

SUPPOSITO quod homo possit verè & propriè mereri à Deo, sequitur dicendum de objecto meriti, seu de his quæ sub merito cadere possunt; & primò de gloria, seu vitæ æternæ, quam de fide certum est nos per bona opera, in gratia & charitate facta, aliquo modo de condigno promereri; cum illa in Scriptura merces, bravium, corona iustitiæ, denarius diurnus, aliisque nominibus, quæ inter homines debitum & obligationem iustitiæ significant, nuncupetur. Unde Tridentinum sess. 6. cap. 16. dicit quod *benè operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus, proponenda est vitæ æternæ, & tanquam gratia filijs Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda*. Et can. 32. damnat eum qui dixerit, *iustificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Iesu Christi meritum, cuius vivum membrum est, sunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem*. Hoc ut dixi de fide certum est, & indubitatum apud omnes Catholicos. Sed aliqui distinguunt duplex meritum de condigno; unum proprium & largè dictum, ex divina ordinatione & acceptione proveniens; aliud proprium, quod habet in se intrinsecum & æqualem valorem cum beatitudine supernaturali; & prius quidem admittunt, sed posterius negant. Ita Durandus in 2. dist. 17. qu. 2. & Scotus in 1. dist. 17. qu. 1. art. 1.

Dico tamen, opera iustorum ex gratia & charitate procedentia, esse verè & propriè meritoria de condigno vitæ æternæ, seu habere cum illa condignitatem intrinsecam, & non solum extrinsecam, ex divina ordinatione & acceptione provenientem. Ita D. Thomas hic ar. 3. ubi asserit quod